

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון המובהק הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון קי"ד

שודר בערוץ "קול ברמה" ביום ראשון כ"ב תשרי תשפ"א

במסגרת תכנית שאלות שהתקבלו בבית ההוראה בראשות מורנו הרב שליט"א

השידור ברדיו מועבר מדי יום ראשון בשעה 12:00 בצהריים

בית ההוראה פתוח 24 שעות, בטלפון: 03-5500228

הלכות כיבוד הורים

לישון במטה בחדר של ההורים. אם מותר להעסיק אבא בעבודה פיזית קשה. לחלוק על דעת אביו באסיפה ובעבודה. הורים שמבקשים עזרה בזמן שיעור תורה או התנדבות בבתי חולים. רווק שרוצה לשכור דירה נפרדת מההורים. אם צריך לסייע להורים על חשבון שעות העבודה. אבא שנותן כסף לאחד האחים יותר מכולם. כיבוד האב הגדול ביותר לבחורי ישיבות.

שינה בחדר של ההורים

א. שאלה: אני לומדת בסמינר וחוזרת בצהריים לבית הספר, וממתינה לאמי שתחזור מהעבודה ויושבות ביחד לארוחה, בינתיים אני נכנסת לנוח בחדר ההורים, שם המיטה נוחה יותר והחדר ממוזג ונעים יותר, האם יש בכך בעיה כל שהיא?

תשובת הרב: ובכן, השאלת צודקת בשאלתה ויש בעיה בזה. מן בשלחן ערוך (יו"ד סימן ר"מ ס"ב) כותב: איזהו מורא? לא יעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו, או מקום המיוחד לו להתפלל, "ולא ישב במקום המיוחד לו להסב בביתו". פירוש, אם יש לאבא כסא מיוחד שהוא יושב בו בבית, אסור לילדיו לשבת שם. או שיש לו מטה מיוחדת שהוא שוכב עליה בשעת הסעודה (פעם היו אוכלים הסיבה), אסור לבן לשבת שם. ואותו הדבר מטה שהאבא או האמא ישנים שם, אסור לילדיהם לשכב שם ללא רשותם, כי זו מטה המיוחדת להם. לכן אותה הנערה שנחמד לה יותר לישון במטה של אמא שלה, צריכה לבקש רשות ממנה על זה. והדבר הזה מצוי בעוד מקרים נוספים. לדוגמא, לפעמים מגיעים כמה זוגות נשואים עם הנכדים לבקר בבית ההורים, וקורה שהביקור מתארך כמה שעות, ואחד מבני הזוג רוצה לנוח

קצת (בפרט אם הוא צריך לנהוג ברכב בחזור לבית), אבל כל הבית כמרקחה ברעש גדול, והחדר הפנימי השקט ביותר הוא חדר ההורים. אבא שלו או חמיו אומר לו שילך לישון בחדר שלהם. במקרה כזה שהוא מרשה לו, אין בעיה בזה. שימו לב, אם האבא מאשר מותר לישון במטה שלו, ואם האמא מאשרת מותר לישון במטה שלה. אבל אם הוא לבד החליט להיכנס ולסגור את החדר לישון שם, צריך לדעת שאסור לישון במטה של ההורים ללא אישור שלהם. וזה בכלל מה שכתב מרן "ולא יסב בביתו במקום המיוחד לו". ועוד דוגמא, לפעמים ההורים נוסעים לשבת מסיבה כל שהיא, אם לחו"ל או לאדמו"ר וכדומה, ונותנים את הדירה לילדים שלהם, אותו הזוג הצעיר הרבה פעמים ישן בחדר של ההורים. וצריך לדעת שאסור לישון שם, אלא אם כן קיבלו רשות על כך מההורים. ואותו הדבר גם לגבי כסא המיוחד, אם קיבל רשות מותר, כי לפי ההלכה בשלחן ערוך (סימן ר"מ ס"ט) "אב שמחל על כבודו כבודו מחול". ויתירה מכך, גם לגבי מורא אב ואם, האחרונים (מרן החיד"א בברכי יוסף ועוד) דנו בזה, ולהלכה נפסק שאם ההורים מחלו על מוראם הוא מחול.

להעסיק אבא כפועל תחזוקה לעבודה פיזית

ב. שאלה: אני עצמאי זקוק לפועל-תחזוקה לעבודה פיזית וקשה, ואני יודע שאבי מובטל תקופה ארוכה ומחפש עבודה, והמצב הכלכלי בביתו ממש קשה, חשבתי לקחת אותו לעבוד אצלי. השאלה, מצד אחד איך אני יוכל לומר לו להרים ארגזים וכדומה, זה ממש מביך אותי, ומצד שני הוא בלי עבודה זקוק נואשות לכסף?

תשובת הרב: זו אכן שאלה מצויה, ויפה עשה הבן ששאל מה לעשות במקרה הזה, כי כל צד נראה כפגיעה בכבוד האב. והנה מרן בשלחן ערוך (סימן ר"מ ס"ד) כותב: איזהו כיבוד אב ואם? מאכילו ומשקהו וכו'. ויתנו לו בסבר פנים יפות, כי אפילו מאכילו בכל יום תרנגולות פטומות אם הראה לו פנים זועפות נענש על כך. וממשיך הרמ"א: וכן להיפך, אם נותן לאבא שלו עבודה קשה לטחון בריחיים, וכוונתו לטובה שינצל אביו מדבר קשה יותר מזה, אבל הוא מסביר פנים לאביו ומדבר פיוסים על לבו, ומראה לו שכוונתו לטובה, עד שמתרצה אביו לטחון בריחיים, הרי זה נוחל עולם הבא. עד כאן. אלו דברי הגמרא במסכת קידושין (דף ל"א סוף ע"א) שאומרת: "יש מטחינו בריחיים ונוחל עולם הבא". ורש"י שם מביא מה שמסופר בתלמוד ירושלמי (קדושין שם) על אדם אחד שנקרא לבוא למילואים בעבודה בצבא המלך, והבן שלו ידע שהמפקדים רעים ומכריחים לעבוד בלי קצבה ובלי רחמנות, כי אין מי יאמר להם מה תעשה ומה תפעל, וחשב מה לעשות במקרה הזה. אמר לאביו: אבא, אני העבודה שלי לטחון חטים בריחיים לאנשים שמביאים לי חטה לטחון להם (היום לקראת פסח עושים מצות עבודת יד, ויש כאלה שכתוב עליהם "מצות רש"י", וכי יש מצות רש"י ורבנו תם?! אלא זה ראשי תיבות "ריחיים של יד", והכוונה שטוחנים אותם ביד בעבודה קשה מאד), בוא תעבוד במקומי ותביא את האוכל לבני הבית שלנו, ואני אלך במקומך לעבודת המלך. אמנם העבודה הזאת קשה יותר, אבל מתי שתרצה תוכל לנוח ולשוב לעבוד, ולעומת זה בעבודת המלך אתה יכול לפגוש מפקד אכזר שלא יתן קצבה לעבודה. ועל זה הגמרא שם אומרת "יש מטחינו

בריחיים והרי זה נוחל עולם הבא". לכן בשאלה הזאת שהבן יודע שאבא שלו מובטל וצריך כסף לשכירות למכולת ולחשמל, עדיף לתת לו שיבוא לעבוד אצל הבן, אף על פי שהיא עבודה פיזית קשה, מאשר לתת לו שישאר במצב הזה. אמנם בסיפור בגמרא שם האב קיבל עבודה מאת המלך ואין לו אפשרות להיפטר מזה, וגם הבן נותן לו הוראה חד פעמית לטחון בריחיים. ואילו כאן הוא נותן לאביו עבודה מעצמו להרים ולעבוד קשה, וגם צריך לומר לו במשך כל היום להרים את הארזים וכדומה. אבל בכל זאת הדבר הזה נתון לשיקול דעתו של האבא, אם להיכנס לעבודה הזאת או לא, רק שהפרטים הטכניים אם לעבוד עכשיו או לרצף וכדומה יהיו בהם שינויים במשך היום, אבל עצם הרעיון אם לעסוק במלאכה הזאת הרי היא החלטה של האב, שבמקום להישאר בבית מובטל הוא מחליט לעבוד בעבודה הזאת. ולכן מותר לעשות את זה. אבל צריך לעשות כמו שכותב הרמ"א (שם): "וידבר פיוסים על לב אביו", שיאמר לאביו מתחילה שזו עבודה קשה להרים ארגזים וכדומה, ואחרי שהאב יסכים לזה, יאמר לו בנחת ובנעימה: "אבא סליחה, צריך להרים את הארזים האלה", שהדברים יישמעו נעימים יותר. ולא בלשון ציווי "תרים אותם" וכדומה. ועל זה הרמ"א כותב שנוחל עולם הבא. אבל זכותו של הבן לדרוש ולומר מה העבודה, שעל זה הוא משלם לאביו כמובן.

לחלוק על דעת אביו בעסק משותף

ג. שאלה: אני סמנכ"ל בעסק של אבי, שהוא עסק מבוסס עם עשרות פועלים, ומידי כמה ימים מתקיימת אסיפה של הבכירים כאשר אבי ואני בראש האסיפה, ובה מציפים בעיות ומחפשים פתרונות. הרבה פעמים אני חולק על עמדתו של אבי, ואני חייב להביע את עמדתי. בנוסף אני מסתובב במפעל ולפעמים אני רואה פועל שעושה משהו לא תקין בכלל, וכשאני תופס אותו ואומר לו להפסיק ולעשות אחרת, הוא עונה לי "כך קבלתי הוראה מאביך", האם מותר לי לומר לו: בכל זאת תפסיק ותעשה מה שאני אומר לך?

תשובת הרב: ובכן, כאשר עובדים עם האבא זה דבר טוב וחשוב מכמה בחינות, גם שהרבה פעמים עוזרים לו וזו מצות כיבוד הורים, וגם שהאבא אוהב שהבן שלו לידו, ובנוסף אין כמו הבן שעובד עם כל הנשמה במפעל חיים של ההורים, והוא טוב יותר מכל עובד אחר. אבל מצד שני צריך לדעת שבמקרה כזה הבן צריך להיזהר הרבה בהלכות כיבוד הורים. והנה בשאלה הזאת יש כמה בעיות בהלכה, ונתחיל בבעיה הקלה ביותר אבל צריך להזכיר גם אותה. בדרך כלל הישיבה באסיפה היא בסדר של מעמדות, בראש המנכ"ל ולידו הסמנכ"ל ואחריהם המנהלים והעובדים הבכירים והשאר בשולי האסיפה, וצריך לדעת שאם הבן יושב ליד אביו הרי הוא מראה את עצמו ברמה שלו, ויש בעיה הלכתית בזה. כך כותב מרן בבדק הבית (בתחלת סימן ר"מ) בשם ארחות חיים (ח"ב סי' ה'). ולומדים את זה מיהונתן בנו של שאול, שלא היה יושב ליד אביו אלא דוד היה יושב ביניהם, וכאשר דוד לא הגיע - "ויפקד מקום דוד", אבנר ישב ביניהם. מה הטעם? רש"י שם בספר שמואל א' (כ' כ"ה) מסביר שכאשר יושבים במסיבה זה לא כבוד לאבא שהבן יושב ליד אביו, אלא צריך שיהיה כסא אחד הפרדה ביניהם. עד כאן. אמנם זה לא מדובר בבית הכנסת או בשמחות וכדומה, כי שם לא יושבים על פי סדר מעמדות, ולכן זה מותר (בן איש חי ש"ב פרשת שופטים ס"כ, הליכות עולם ח"ח עמ' קמד). אבל במקומות שיושבים על פי סדר מעמדות כמו באסיפה של הנהלת הצוות, אסור לבן לשבת ליד אביו ממש. אלא אם כן אביו קרא לו שישב לידו, שאז כולם רואים שהאב מחל על כבודו בזה. זו נקודה ראשונה שצריך לשים לב לזה. אבל הבעיה החמורה יותר, במה שכתב מרן השלחן ערוך (סימן ר"מ ס"ב): לא סותר את דבריו, ולא מכריע את דבריו בפניו, אפילו לומר "נראין דברי אבא". וזו גמרא מפורשת במסכת קידושין (דף ל"א ע"ב). מה הפירוש? אם אביו אומר לו דבר מסויים, אסור לו לסתור דבריו ולומר לו שאינו צודק. ויותר מזה, אם למשל אביו מתווכח עם כמה אנשים, בין בדברי תורה ובין מילי דעלמא, אסור לומר לאנשים "אבא שלי צודק". וצריך לדעת, שהדבר הזה קשה ומצוי הרבה, ובפרט כאשר

נמצאים בבית כולם ביחד, ויכול לקרות שאומרים "אבא אתה לא צודק", או "אמא את לא צודקת", שזה מצוי הרבה. ואני לא יודע כמה אנשים לא נכשלים בדבר הזה. אבל זו גמרא ערוכה וסעיף בשלחן ערוך מפורש: "ולא יסתור דבריו ולא יכריע". וזה בכל דבר ולא רק בדברי תורה. ומה הפתרון לזה? כאשר האבא אומר דבר מסויים והבן דעתו אחרת, אפשר לשאול אותו: "אבא, אבל איך נתמודד בבעיה פלונית?", ובאופן כזה שמציג את הבעיה בצורה של שאלה לאבא, אין בזה פגיעה בכבוד האבא, ויכול לעשות את זה. אותו הדבר כאשר רוצה להכריע את דבריו של אביו, יכול לפנות לחולקים על דעתו בשאלה: "איך תעשו אחרת? והרי תיווצר בעיה פלונית". באופנים האלה מותר להלכה לעשות את זה. אפשרות שלישית ולדעתי מומלץ לעשות אותה, לבקש מהאבא מחילה בפני כולם, ולומר לו: "אבא מחילה, אם תרצה שאביע דעתי תמחל לי". מן הסתם האבא יסכים לו, וממילא הבן יכול גם לסתור את דבריו וגם להכריע כדברי האבא. אבל אם לא יבקש מחילה בוודאי שיכול להיכשל בדברים האלה ח"ו. והמחילה של האבא מועילה פעם אחת ולתמיד. אבל צריך שכל הנוכחים באותו מקום יידעו שהאבא מחל לו על זה, מפני שאם לא יבקש מחילה בפני כולם - יבואו לידי חשד שעובר על דברי תורה ח"ו (וכעין דברי מהרש"ל בים של שלמה קידושין פ"א ס"ס ע"א). אבל גם אחר שביקש וקיבל מחילה מאביו, צריך להשתדל כמה שיותר לומר את דבריו בכבוד. כי לפעמים יכולה להיות מילה פוגעת, וזה בזיון לאב, ואף על פי שאב שמחל על כבודו "כבודו" מחול (ש"ע יו"ד סימן ר"מ סי"ט) - אבל אין בזיון מחול (הריב"ש ס"ס ר"כ. ועוד). וגם לפעמים אחרי שהאב מחל על כבודו הוא חוזר בו ובליבו פנימה אינו מחל על כך ובזה אין כבודו מחול (שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' קיא אות ב). ועוד שגם אם מחל על כבודו, לדעת פוסקים רבים אם מכבדו מקיים מצות עשה מן התורה (ברכי יוסף ס"ק יב ושיורי ברכה סק"י).

ולגבי השאלה הנוספת, במקרה שהוא מעיר לאחד העובדים שיעשה אחרת ממה שאביו אמר לו לעשות,

להלכה יכול לומר לו את זה, כיון שהוא לא אומר אם אביו צודק או לא הרי זה לא נקרא שסותר דברי האב, אלא שהוא מתעלם מזה ונותן הוראה לעשות אחרת. לכן מותר לעשות את זה. [וגם זה לא בפניו, וזה יותר קל. ע"י בט"ז סימן ר"מ סק"ג, ובהליכות עולם ח"ח עמ' צ].

ההורים מבקשים עזרה בזמן השיעור או התנדבות

ד. שאלה: אני משתתף בשיעור תורה פעם בשבוע, וההורים שלי מבקשים שאני אקפיץ אותם לחתונה בדיוק בזמן השיעור, האם עלי לבטל את השיעור מפני מצות כיבוד אב ואם? בנוסף אני גם מתנדב פעם בשבוע בבית חולים, וגם בזה לפעמים ההורים שלי מבקשים באותו זמן שאבצע להם קניות וכדו', מה עדיף?

תשובת הרב: אענה על שאלה שאלה. לגבי השאלה הראשונה על שיעור תורה, בוודאי שאם הוא יכול לעשות את שני הדברים ביחד, דהיינו שיכול להקפיץ אותם לפני או אחרי וגם להשתתף בשיעור, עליו לעשות את זה. אבל השאלה אם אי אפשר לעשות את שני הדברים ביחד, אלא או שיעור תורה או כיבוד אב ואם. והנה מן בשלחן ערוך (סימן ר"מ ס"ג) כותב: "תלמוד תורה גדול יותר מכיבוד אב ואם". והראיה לכך, שיעקב אבינו ע"ה נענש על שהלך לחרן כדי להתחתן מפני שביטל כיבוד אב ואם, אבל על אותו ארבע עשרה שנה שהיה בבית שם ועבר ולמד תורה לא נענש, ומכאן למדו רבותינו שגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם. ואף על פי כן הרב פרי חדש (ליקוטים ס"ק יג. וע"ע בפתחי תשובה סק"ח) כותב שזה מדובר דוקא בדבר קבוע, למשל בחור שההורים שלו אומרים לו לא ללכת ללמוד בישיבה כי הם צריכים אותו לידם לעזרה בקניות וכדומה, שבזה אין צריך לשמוע להם כי גדול תלמוד יותר מכיבוד אב ואם, אבל בדבר חד פעמי, עליו לקיים את המצוה של כיבוד אב ואם אף שיתבטל מתלמוד תורה, והרי זה כמו מצות נטילת לולב ולימוד תורה שבוודאי על האדם ליטול לולב. לכן גם כאן, אם ההורים ביקשו ממנו דבר חד פעמי, צריך לעשות את המצוה הזאת למרות שיתבטל משיעור תורה, אבל בדבר שחוזר על עצמו בקביעות, הרי שפטור מכיבוד אב ואם, ועליו

להשתתף בשיעור תורה. זה דברי פרי חדש והעתיקו אותו האחרונים. ולגבי השאלה השניה על התנדבות בבית חולים, האחרונים (ע"י בספר ערוך השלחן סעיף ל"ו) מדייקים מדברי מרן (סעיף י"ג) שרק תלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם, אבל להתנדב בבית חולים למרות שזו מצוה יקרה וגדולה, בכל זאת מצות כיבוד אב ואם גדולה יותר, ולכן אם אומרים לו שלא יילך להתנדב בבית חולים אלא יעשה אתם קניות, אפילו אם הוא רופא מומחה שיודע לתת חוות דעת וכיו"ב, הרי שעליו לבצע להם מה שמבקשים ממנו ולא לעשות את החסדים האלה. אבל אני חייב לסייג את דברי, שזה דוקא אם ההורים הודיעו לו לפני שהלך לשם, אבל אם הוא כבר באמצע המצוה בבית החולים (כמו שמצוי היום הרבה נשים שאינן עובדות והולכות להתנדב ב"מעייני הישועה" במחלקת יולדות וכיו"ב), פטור מלשמוע להורים שלו לעזוב הכל ולבוא אליהם, כי הכלל במסכת סוכה (כ"ה ע"א) "העוסק במצוה פטור מן המצוה". בראש השנה האחרון פורסם בשם הרב זילברשטיין שדן בנושא מענין מאד, על אדם מבודד שלא יכול ללכת לבית הכנסת וביקש מתוקע שיבוא ויתקע לו בשופר, אבל גם האמא של אותו התוקע ביקשה שיבוא לתקוע לה בשופר, ואין לו אפשרות לתקוע לשניהם אלא לאחד בלבד, מה עליו לעשות? לכאורה צריך לתקוע לאותו אדם כי הוא חייב בזה, ואילו אמא שלו פטורה ממצות תקיעת שופר כידוע, ואם היא שומעת הרי זה בגדר "שאינה מצווה ועושה" (ב"ק דף פ"ז ע"א), כי היא לא חייבת בכלל. אבל הרב זילברשטיין אומר, שדוקא אם הוא כבר התחייב לאותו אדם הרי העוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל אם הוא לא התחייב עליו ללכת לתקוע לאמא שלו, כדי לעשות לה נחת רוח, אע"פ שעל ידי כך הוא יבטל מאותו אדם מצות תקיעת שופר מדאורייתא.

רווק שרוצה לגור בדירה נפרדת מההורים

ה. שאלה: אני כבר בחור גדול, אך לצערי עדיין לא התחתנתי, ואני מעוניין לשכור דירה ולגור בנפרד בשביל הפרטיות והשקט שלי, האם זה טוב או שיש בזה בעיה כל שהיא?

תשובת הרב: לצערנו הרב זו שאלה מצויה, שהרבה בחורים שעדיין לא זכו לחופתם ורוצים לקום וללכת לשכור דירה. ובאמת שיש בזה בעיה של כיבוד הורים. וכנראה שהדבר הזה לא חדש מהיום, כי הפוסקים מזכירים את זה. הגאון יפה ללב (ח"ג סימן ר"מ אות ט"ז) כותב שע"פ דברי ספר חסידים (סימן תקפ"ז) לכתחילה האדם צריך לגור ביחד עם ההורים שלו, כי יותר טוב להם שהבן נמצא אתם, וגם כדי שיוכל לשמש אותם. והנה יעקב אבינו ע"ה שעזב את ההורים שלו כדי להתחתן, בכל זאת כיון שבזמן הזה לא גר ביחד עם ההורים שלו, נענש שיוסף נעלם ממנו עשרים ושנים שנה. רואים מכאן שיש ענין לגור על יד ההורים, כל זמן שהדבר מתאפשר לו כמובן. אמנם לפעמים יש מקרים שדוקא מפני כיבוד הורים טוב שיילך לדירה אחרת, כגון שהאדם רואה כמה דברים מתנגשים ביניהם, ואדרבה יש צער להורים שהוא נמצא אתם בבית. ולפעמים זה בגלל שהאמא כל היום רואה אותו שהוא לא נשוי וחסר מעש וכדומה, "ובן כסיל תוגת אמו" (משלי י' א'). במקרים כאלה אין הכי נמי, עדיף שישכור דירה לעצמו במקום אחר. אבל באופן כללי צריך לדעת, שהאדם נענש על שלא קיים מצות כיבוד הורים גם בדבר הזה, כדי שיוכל להיות אתם ולשמש אותם בכל עת שיצטרכו לזה.

לסייע להורים על חשבון העבודה והכסף

ו. שאלה: אנחנו זוג צעיר ויש לי יותר פנאי, ומדי פעם אני עושה שעות נוספות בעבודה עם שכר נאה, ולא פעם קורה שההורים מבקשים ממני כל מיני שליחויות, וזה על חשבון העבודה שלי. ולפעמים קורה גם שאבי מבקש שאלך איתו לביטוח לאומי או לרופא בשעות העבודה בבוקר, ואני מפסיד כסף מזה, האם אני חייב לעשות זאת?

תשובת הרב: אמנם לפי ההלכה האדם חייב להאכיל ולהשקות את אביו ולתת לו כל מה שצריך, אבל מרן (סימן ר"מ ס"ה) כותב שזה דוקא מהכסף של האב, ולא שהבן צריך להוציא מכספו הפרטי ולשלם עליו. אלא אם כן אין לאביו כסף, שאז הבן שיש לו אפשרות יתן לו מדין צדקה, כמו כל מצות צדקה. אבל מעיקר הדין הבן לא חייב

להוציא כסף מכספו בשביל האב והאם. אבל מרן שם ממשך: כל זה להוציא כסף בפועל, אבל חייב לכבדו בגופו, אע"פ שמתוך כך הוא מפסיד יום עבודה ולא יהיה לו מחר מה לאכול, וממילא יצטרך לאסוף כסף ולחזר על הפתחים, בכל זאת עליו ללכת היום ולעזור לאביו ואמו, אלא אם כן אין לו היום אוכל שצריך ללכת לעבוד היום. ולפי זה יוצא במקרה הזה, כאשר הוא עובד שעות נוספות לקבל שכר נאה, וההורים מבקשים ממנו שליחויות בזמן הזה, צריך לוותר על השעות הנוספות הללו בשביל לעשות רצון אביו, שהרי הוא לא מוציא כסף מכיסו רק שלא מרויח משעות העבודה. אבל אם זה בשעות העבודה בבוקר וכדומה, אמנם מפשט דברי מרן (סעיף ה') משמע שהוא מחוייב גם בזה, אבל הגאון הרב וואזנר ע"ה בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קצ"ז) והגאון רבי משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (כרך ט סי' כ"ו) כותבים שיש הבדל בין הזמנים, כי בזמנם אדם היה עובד בעבודה בכל יום ויש לו מזה אוכל למחר, ואם לא יבוא היום לעבודה מחר תהיה לו עבודה אחרת, אבל היום בזמננו אנשים עובדים מסודר עם חוזים שנתיים וכדומה, ואם יזגג בעבודה יש חשש שבעל הבית יפטר אותו מהעבודה, לכן הרב שבט הלוי (שם) ועוד כותבים שבאופן כזה שיודע שיפגע לו מקום הפרנסה האדם פטור מכיבוד אב ואם, כי לא חייב לאבד מקור פרנסתו לצורך זה. אבל אם הוא עובד יומית בלבד, חייב ללכת ולעזור להורים ומחר יבוא לעבודה. במקרה שעובד בעבודה קבועה ובשעות נוספות, בדרך כלל זה רק בהתנדבות בלבד ואין הקפדה על זה, ואם לא יעבוד בשעות האלה לא יפטרו אותו מהעבודה, באופן כזה עליו לוותר לצורך כיבוד הורים, אף שמפסיד את הכסף של השעות האלה.

אבא שנותן יותר כסף לאחד האחים

ז. שאלה א': ההורים שלי אוהבים את אחי יותר ממני, ולכן תמיד מקפחים אותי ומפרגנים לו, ואני אספר קצת: אחי עובד בעבודה יותר מסודרת אבל אשתו רוצה תמיד הכל חדש, והוא הולך ו"מתבכיין" לאבא שלי שהוא חייב להחליף סלון, והם נותנים לו. וכך כל פעם סיפור אחר.

לעומת זאת המצב שלי ממש קשה, ואני מבקש עזרה והם מתעלמים או שזורקים לי 200 ₪ בלבד. ולכן אני כועס עליהם, ואז אמא שלי צועקת עלי ולא מדברת אתי, עד שאחותי משכינה שלום בינינו. וכל פעם זה חוזר על עצמו. ואני אומר לאחותי: אם ההורים שלי יש להם משהו נגדי ואינם אוהבים אותי אינני חייב לכבד אותם. האם אני חייב לכבד אותם למרות שהם ממש "לא פיירים" אתי?

שאלה ב': כל המשפחה כלומר אבי וכל הבנים עבדנו יחד בעסק משותף, כל אחד השקיע סכום כסף בעסק, זה הצליח מאד ויש הרבה רווחים, ובעקבות מגפת ה"קורונה" החלטנו לסגור את העסק כדי שלא נצבור חובות ויהיו הפסדים. אתמול ישבנו לחלק את הכסף, ואבא שלי הלך לטובת אחד האחים שלדעתו עבד קשה יותר והוא צריך לקבל יותר כסף. אחי הצעיר התקומם על כך, ואני הערתי לו שישתוק כי זהו כיבוד אב ואם, והוא טען "מה הקשר? הכסף שלי למה שיקחו לי?" מי צודק בזה?

תשובת הרב: אלו שאלות חשובות ומצויות מאד. לצערנו הרב שתי השאלות קורות בהרבה בתים ובסיטואציות שונות. ואני חושב שהרבה בחורים לא מבינים מה הבעיה בזה, אבל "בתוך עמי אנכי יושבת" (מלכים ב' ד' י"ג), ואנחנו נמצאים בקהילות שונות, והרבה פעמים מגיעים אלינו הסיפורים של תחושות ואי צדק לגבי הילדים שלהם, אם לגבי חלוקה או מתנות או רכוש וכדומה, ובאים להרבה מריבות (וגם עם הכלות וכדומה). מה ההלכה בדברים האלה? מן בשלחן ערוך (סימן ר"מ סעיף ח') כתב: "עד היכן כיבוד אב ואם? אפילו נטלו כיס של זהובים שלו, והשליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצטער בפניהם, ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק". עד כאן. ואתחיל בשאלה השנייה, כאשר סגרו עסק משותף והאב החליט על אחד האחים שמגיע לו יותר, ואילו אח אחר טוען שגם הוא עבד קשה וזה כסף שלו ולא רוצה לוותר על זה, הרי מדובר כאן על הכסף הפרטי שלו, וא"כ זו מחלוקת מרן והרמ"א (שם), שלפי דעת מרן גם כאשר לקחו ארנק של זהובים של הבן זרקו לים עליו לשתוק, ולעומת זה לדעת הרמ"א אם זרקו את

הכסף שלו יכול לעמוד על כך. והוא כתב כך: "ויש אומרים שאם רוצה לזרוק מעות של בן לים, יכול למונעו, שהרי אינו חייב למונעו רק בשל אב". ולהלכה למעשה, כתבים בהוראה ברורה (שם) על פי האחרונים, במקרה של השאלה הנ"ל, שמצד אחד הדין שלכתחילה על הבן לשתוק, ובאותו הזמן ידבר בנחת ולא יצעק ולא יכלים אותו, אבל מצד שני לאחר מכן רשאי הבן לתבוע את אביו בכבוד לדין תורה כדי שישלם לו את זה. אלא אם כן הבן חושש שאם לא יעמוד על כך באותו הרגע, לא יהיה לאב מאיפה לשלם לו או שלא תהיה הוכחה על כך, והוא יפסיד את כספו, באופן כזה אפשר להקל לעמוד על כך נגד דעת אביו. לעומת זה, בשאלה הראשונה לגבי אב שנותן מתנות יותר מהנכסים שלו לאחד הבנים יותר מכולם, צריך לדעת שזה הדין המפורסם בגמרא במסכת קידושין (שם): שאלו את רבי אליעזר עד היכן מגיע כיבוד אב ואם? אמר להם, אפילו אביו לוקח לו ארנק של זהובים וזורק אותו לים, אסור לבן לומר שום מלה כלל. וזה מוסכם בין למרן ובין להרמ"א שם, כי בכסף של ההורים אין זכות לבן להרהר אחרי זה כלל. ומרן כתב כך: "לא יכלימם ולא יצטער בפניהם", כלומר לא רק שלא יבייש אותם על זה, אלא אפילו לא יראה שיש לו צער מהפעולה הזאת, ולא יביע שום טרוניא על זה. "ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק". אמנם זה נסיון גדול מאד, אבל צריך לדעת שהשם יתברך הוא שהביא לנו את מצות כיבוד אב ואם. והנה עשוי זכה לכל המתנות בניגוד להגיון, רק בגלל שעשה מצות כיבוד אב ואם. והמצוה הזו כל כך גדולה, שהרי הקב"ה הוזהר כבודו אביו ואמו, שנאמר "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא י"ט ג'). ולכן צריך להיזהר בזה מאד.

מהו הכבוד הגדול ביותר לאב ואם?

ח. אסיים במלה אחת לכל בני התורה. אפשר לשאול כל אבא: מהו הכבוד הגדול ביותר בעיניך? והוא יענה שהוא רואה את הבן שלו מגיע לבית ויושב ולומד בהתמדה. אבא הגאון הגדול הרב צמח מאוזז שיחיה, המנהל הרוחני של ישיבת כסא רחמים, כל הזמן אומר לתלמידים: "תדעו

יאריכון ימיך" (שמות כ' י"ב). אשריו לבן תורה ששומר על הזמן, בבין הזמנים ובשבתות חופשה, לשבת ולנצל את הזמן, ולקיים את מה שההורים שלנו מצפים מאתנו, שנהיה תלמידי חכמים ויראי שמים אמיתיים, אמן ואמן.

לכם, אבא שולח את הילדים שלו לישיבה, ועושה מסירות נפש, ועמל יום ולילה לפרנסה, ומה הוא רוצה? לראות את הבן שלו תלמיד חכם שמנצל את הזמן". לכן בן שמגיע לבית ויושב ולומד ושוקד ומתמיד, שיידע לו שהוא קיים את הדברה בלוחות "כבד את אביך ואת אמך למען

הודעה משמחת

מידי יום ראשון מוסר מוה"ר שליט"א
שיעור קבוע בערוץ הקודש "קול ברמה"

בשאלות שנשאל בבית ההוראה
השיעור נמסר בשעה 12 בצהריים.

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה, בטלפון: 03-5500228

העלון יוצא לאור בחסות

א. משכנתאות – יעוץ המשכנתא הטוב ביותר בארץ

לפרטים: 054-8444095

להצלחת: **רמי יצחקיאן, אריאל פלר, יוסי דהמן, אליהו חן ויוסי ברנס** הי"ו

עורך: הרב אביחי סעדון שליט"א

העלון לא הוגה ע"י מוה"ר ונכתב על דעת העורכים בלבד

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א

בקו **"תורת חיים"**

02-5606532

הודעה חשובה

אחר שהספר הבהיר **"תורת חיים"** חלק א'

(הכולל שיעורי מורנו הרב שליט"א שנמסרו בשנת תשע"ח),

התקבל בחיבה רבה אצל שוחרי התורה ורבים ניאותו לאורו והתענגו מאמרותיו

בעז"ה בקרוב יצא לאור עולם

הספר **"תורת חיים" - חלק ב'**

(הכולל שיעורי מורנו הרב שליט"א שנמסרו בשנת תשע"ט),

ובסופו שו"ת בירורי הלכה הכולל תשובות ומכתבים בהלכה

המעוניין לסייע בהדפסה יפנה בפל' – 0533121357